

עולת ראייה ושלמי חגיגה (חגיגה ח')

גליון 332

בדף ו' ע"ב דתניא ר' יוסי הגלילי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל ראייה וחגיגה ושמחה. יש כמה דינים שבהם שווים עולת ראייה לשלמי חגיגה, ויש דינים שבהם הם חלוקים. בדף ב' ע"א מובא שיש דין תשלומין לעולת ראייה, שאם לא הביא אותה ביום הראשון של החג יכול להביאה במשך כל ימי החג. ונחלקו אי הווי כולן תשלומין זה לזה או שכולם תשלומין דראשון. וכתבו שם בתוס' (בד"ה תשלומין דראשון) ואע"ג דגבי חגיגה הוא דכתיב תשלומין (כדדרשינן בדף ח' ע"א למה נאמר שבעה, לתשלומין) מ"מ ילפינן ראייה מיניה. מבואר בתוס' דאע"ג דדין התשלומין כתוב לגבי חגיגה, יש איזו ילפותא שממנה לומדים ראייה מחגיגה. ולכן גם לעולת ראייה יש תשלומין כל שבעה. בדף ז' ע"ב איתא במשנה דעולות במועד באות מן החולין, ומבואר בגמרא דחסורי מיחסרא והכי קתני עולות נדרים ונדבות במועד באות, ביום טוב אינן באות. ועולת ראייה באה אפילו ביו"ט, וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין.

וכתב רש"י (בד"ה ביו"ט אינן באות) ואפי' לב"ה סבירא ליה לתנא דמתניתין דנדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט. וכי שרו ב"ה בעולת ראייה ושלמי חגיגה אע"פ שיש להן תשלומין עיקר מצותן ביום ראשון, דכתיב וחגותם אותו, ביום ראשון משמע, עכ"ל. והיינו דעולת ראייה עיקר מצותה ביום ראשון מדכתיב וחגותם וכו' שנאמר לגבי חגיגה. וחזינן שלמד רש"י כמו שביארו התוס' בדף ב' שנלמדת עולת ראייה משלמי חגיגה. במס' ביצה דף י"ט ע"א נחלקו ב"ש וב"ה אם מביאין עולת ראייה ביום טוב, דב"ש סברי וחגותם אותו חג לד', חגיגה אין, עולת ראייה לא. וב"ה סברי לד' כל דלה'. מבואר בגמ' דלב"ה נתרבתה עולת ראייה להקריבה ביו"ט בפסוק של וחגותם שנאמר בחגיגה. וא"כ כאן לכאורה המקור שעולת ראייה הוקש לשלמים. (ולפי ב"ש שעולת ראייה אינה קרבה ביו"ט, צ"ע לפי זה מנין להו שקרבה כל ז'. ואולי דוקא לב"ה שיש זמן לכתחילה של יו"ט, צריך דין נוסף של תשלומין כל ז' אבל לב"ש שאינו קרב ביו"ט, שהוא היום הראשון, אין צורך בדין תשלומין אלא פשוט שיש לו חיוב במשך כל ימי החג להביא עולת ראייה). בפסחים דף פ' ע"א בסוגיא של מחצה טהורין ומחצה טמאין לגבי פסח ראשון ופסח שני מציעה הגמ' שיטמאו אחד מהטהורים במת כדי שיהיו רוב טמאים ויוכלו להביא הפסח בטומאה. ודוחה הגמ' שאם אתה מטמא אותו במת מדחהו אתה מחגיגתו, שיהא טמא כל שבעה, ולא יוכל להביא קרבן חגיגה.

ובתוס' שם (בד"ה אתה מדחהו) הקשו והא קיימא לן בתמיד נשחט ערל וטמא משלחים קרבנותיהן. ותירץ ריב"א הואיל והיא חובה לרגל יש לה דין עולת ראייה דדרשינן בפרק קמא דחגיגה (דף ד' ע"ב) דטמא פטור מן הראייה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה וכו', וכן איתא בירושלמי דאיתקש לעולת ראייה. מבואר בתוס' שיש איזה היקש בין שלמי חגיגה לעולת ראייה, ולכן כמו שטמא פטור מעולת ראייה כך הוא פטור משלמי חגיגה. והביאו ירושלמי שטמא אינו משלח חגיגתו. אבל לא כתוב שם שיש איזה היקש. נמצא שדיני שלמי חגיגה ועולת ראייה שווים, שבשניהם הזמן לכתחילה הוא ביו"ט ויש לשניהם תשלומין כל שבעה. ובשניהם טמא פטור מלהביא.

אמנם בסוגיא בדף ח' ע"א מבואר דיש דין שטופלין מעשר שני לחגיגה אבל בעולת ראייה אין דין טופלין. וכתב רש"י (דף ז' ע"ב) בד"ה וכשהיא באה אינה באה מן החולין וז"ל והכא לא מצו לאיפלוגי ולמימר טופל מעות מעשר עמהן, דכי אישתרי טפילה בחגיגה הוא דאישתרי כדתניא לקמן מנין שאם רצה לערב כו' גבי שלמים יש אדם שיש לו אוכלין מרובין ונכסיו מועטים, ואי אפשר להביא אכילות כולן מן החולין אבל עולה למה טופלה, יביא במעה כסף. מבואר ברש"י שבעצם היה שייך דין טופלין גם בעולה אלא דאין בוצורך, דהא יכול לצאת ידי חובה במעה כסף, ורק בשלמים שצריכים לאכול, יש דין שאפשר לטפול.

והנה בתוס' בדף ח' ע"א (בד"ה אמאי דבר שבחובה הוא) כתבו דכשהגמ' מקשה איך יתכן להביא עולת ראייה מן המעשר והא הוי דבר שבחובה, הוה מצי להקשות עולה היא ואינה נאכלת, ואין נותנין דמי מעשר רק בדבר הנאכל. וא"כ לא שייך לקנות עולה מדמי מעשר. ולפי"ז גם לא שייך דין טופלין בעולת ראייה כי איך יצרף כסף מעשר לקנות בו עולה שאינה נאכלת. אבל מרש"י הנ"ל משמע שבעצם היה שייך דין טופלין רק שאין בו צורך כי די לו במעה כסף. וקשה לרש"י מה ההו"א לקנות עולה בכסף מעשר שני.

ותירץ בשיח יצחק דאע"פ דשאר עולות אין נקחין בכסף מעשר, עולת ראייה שאני דהו"א דילפא מחגיגה כי היכי דילפא לשאר מילי. ועוד דבה נמי כתיב איש כמתנת ידו כברכת ד' וכו' והו"א מכל מה שברכך, אפ"ה סברא הוא דלית בה טפלה דלמה טופלה יביא במעה כסף.

מרש"י יוצא דבעצם ילפינן ראייה מחגיגה וכנ"ל, ולכן הו"א שדיניהם שווים גם לגבי הא דטופלין. זאת ועוד, בדף ח' ע"ב המשנה דורשת מאיש כמתנת ידו וכו' שבשלמי חגיגה יש דין של אוכלין מרובין וטופלין. וכתב שם בשיח יצחק הגם דקרא בקרבן ראייה דוקא איירי ילפינן מינה גם לחגיגה דהא ילפא מינה ראייה למילי אחריני. ועוד דקאי אכולה עניינא דלעיל דכתיב שבעת ימים תחוג וכו'.

מבואר בתחילת דבריו דהפסוק שבו נאמר הדין דטופלין כתוב בעולת ראייה רק דילפינן מינה גם לחגיגה. ולמעשה יוצא שרק בחגיגה יש הדין של טופלין אע"פ שהוא נאמר בראייה. ולפי רש"י אין זה כ"כ דוחק כי בעצם היה שייך הדין דטופלין גם בעולה כהנ"ל אלא דאין בו צורך, ולכן למעשה הוא נאמר רק בשלמים. לשון הרמב"ם היא (פ"ב חגיגה ה"ח) עולת ראייה אינה באה אלא מן החולין. ודייק בעמק הנצי"ב (על הספרי פר' ראה פסקא נ"ד) שעולת נדבה באה מן המעשר. אבל בהר המריה (פ"ב אות ל"ג) כתב דלאו דוקא, אלא כל עולה אינה באה מן המעשר, עיי"ש. עכ"פ לפי הנצי"ב יוצא שיש מציאות של עולה מן המעשר. אבל לא בעולת ראייה ולכן אין בו דין טופלין ממעשר שני.

והנה בדף ז' ע"א נאמר בברייתא ולא יראו פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות. ודין הוא נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה להדיוט זבחים אף ראייה האמורה לגבוה זבחים, ומה הן זבחים, עולות וכו'. מבואר דלעולת ראייה בעינן זבח ולא עוף, כמו בשלמי חגיגה. אמנם ברמב"ם בריש הל' חגיגה פסק הראייה האמורה בתורה הוא שיראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה.

ותמה בכסף משנה בדף ז' (כנ"ל) מפורש בברייתא דבעינן זבח ולא עוף. והביא דבר"י קורקוס כתב דהרמב"ם גרס אחרת בברייתא, שבמקום או אינו אלא בעופות גרס או אינו אלא במנחות או אינו אלא בכספים כדאיתא במכילתא (פר' משפטים). ומשמע ליה דעופות בכלל זבחים הם.

ועדיין צ"ב מדוע שונה עולת ראייה משלמי חגיגה. וע"כ צ"ל דהיות ויש עולה מן העוף ואין שלמים מן העוף, אז בזה גופא דנתחדש שלראייה בעינן עולה, מונח בזה שאפשר להביא גם עולת העוף. ולא ילפינן אחד מן השני לגבי סוג הקרבן. (ובקרית ספר כתב דהרמב"ם נקט שלמסקנת הברייתא הלימוד הוא מה חגיגה בראוי לו אף ראייה בראוי לו ולא כמו שאמרו קודם דבעינן בשניהם זבח).

והנה בקרית ספר נקט שלפי הרמב"ם צריך להביא שתי עופות. ובחי' מרן רי"ז הלוי (סוף הל' מעה"ק) הביא דבריו להוכיח דעיקר שיעור קרבן עוף הוא שתי עופות (רק שנתרבה בפסוק והקריבו בלשון יחיד שיש תורת הבאה מיוחדת של פרידה אחת, עיי"ש).

אבל באור שמח כתב דמביא לעולת ראייה רק פרידה אחת, דהכא מביא חגיגה בהדיה, דראייה בלא חגיגה ליכא כמו שכתב הרמב"ם כל החייב ראייה חייב בחגיגה, והוי כיוולדת עשירה שמביאה חטאת העוף ועולת בהמה, ולא מקרי שבא לבדו.

חזינן דהקרבן של ראייה בעצם הוא עולת ראייה ושלמי חגיגה והם חיוב אחד. וזהו שכתב רש"י (סוף פר' ראה) ולא יראה את פני ד' ריקם אלא הבא עולת ראייה ושלמי חגיגה. ובזה מובן שנלמדים אחד מהשני. וכן משמע מרש"י במגילה (ה' ע"א) שכתב לא יראו פני בעולות וזבחים. ובספר החינוך (מצוה פ"ח) כתב דהלאו דלא יראו פני נאמר גם על חגיגה. וגם הרמב"ם בספר המצות (ל"ת קנ"ו) כלל עולה ושלמים בלאו הנ"ל